Zpráva o realizaci Programu péče o bobra evropského v ČR v roce 2023

V následujícím přehledu jsou uvedeny aktivity, které proběhly v rámci realizace Programu péče o bobra evropského v ČR (dále jen „Program péče“) v roce 2023. U jednotlivých opatření je kurzivou uveden plán činností, který byl navržen v Realizačním projektu pro rok 2023, a v návaznosti na něj je uvedena realizace plánovaných aktivit v tomto roce.

3.1 Péče o druh

3.1.1 Administrativní opatření v jednotlivých zónách diferencované ochrany

- Opatření obecné povahy pro odstraňování hrází a bobřích sídel

Koordinátor Programu péče bude spolupracovat s krajskými úřady při vydávání opatření obecné povahy, které dle § 56 z. č. 114/1992 Sb. povoluje za stanovených podmínek odstraňování bobřích hrází a sídel předmětného druhu. V tomto roce skončí platnost opatření obecné povahy, které bylo vydáno pro území Plzeňského a Jihomoravského kraje.

Realizace:

V roce 2023 bylo s Krajským úřadem Plzeňského kraje a Krajským úřadem Jihomoravského kraje konzultováno znění nového opatření obecné povahy. Krajský úřad Jihomoravského kraje jej vydal na konci roku 2023. Předmětné opatření bylo umístěno na webu Programu péče v přehledu dosud vydaných opatření pro zónu B a pro zónu C.

3.3 Monitoring

3.3.1 Mapování výskytu bobra v ČR

V tomto roce, stejně jako v letech předešlých, budou evidovány informace o výskytu bobrů získané od pracovníků státní správy, od obyvatel, z tisku nebo od správců toků. Dále budou cíleně shromažďovány informace o výskytu bobrů v zóně C.

Realizace:

V roce 2023 byly shromažďovány informace o výskytu bobrů na území ČR, včetně jejich výskytu v zóně C.

3.3.2 Dlouhodobé sledování populací bobra evropského v EVL

V roce 2023 bude proveden monitoring výskytu bobrů v EVL Kateřinský a Nivní potok a EVL Soutok-Podluží

Realizace:

V roce 2023 byl v EVL Kateřinský a Nivní potok zjištěn počet 50 teritorií. V EVL Soutok – Podluží byl v polesí Soutok zjištěn počet 50 teritorií. Co se týče populačního vývoje, tak v Českém lese došlo k nepatrnému nárůstu počtu teritorií, což svědčí o stabilním stavu populace, kde je její vývoj již ustálen. Populační hustota se zde dlouhodobě pohybuje na horní hranici kapacity této oblasti. Jednotlivé populační parametry se v čase, z pohledu dlouhodobého vávoje, nijak výrazně nemění.

V mapované části oblasti Soutok-Podluží se populační hustota mezi sledovanými sezónami výrazně mění. Co přesně je důvodem těchto změn není možné pouze na základě dat zimního monitoringu určit. Zcela jistě se může jednat o změny související hospodařením v lesích obklopujících vodní toky (těžba, zalesňování a změna druhového složení břehových porostů apod.), což je vidět i s měnícího se spektra a množství konzumovaných dřevin. Zda tyto změny mohou souviset i s jinými faktory, jako např. přítomnost patogenů ve zdejší subpopulaci, vliv nelegálního lovu či role klimatické změny (postupující vysýchání krajiny), není na základě dat pouze ze zimního monitoringu možné říci a bylo by zapotřebí další studium této populace.

3.4. Výzkum

3.4.1 Vliv bobra na krajinu a ekosystémy střední Evropy

V roce 2023 bude zadána studie „Vliv bobrů na ekosystémy bobří krajiny“, která bude financována z titulu NPO-POPFK. Předmětná studie by měla kvantifikovat pozitivní dopad hrází bobrů na retenci vody krajině, na kvalitu vody a na morfologii toků. Tyto přínosy budou následně vyjádřeny prostřednictvím ekosystémových služeb, aby bylo věcně doloženo, jaké pozitivní aspekty jsou s výskytem bobrů na území ČR spjaté.

Realizace:

V roce 2023 byla uzavřena smlouva s FŽP ČZU na realizaci studie, která bude hodnotit vliv bobřích mokřadů na kvalitu vody (koncentraci dusíku a fosforu), na objem zadržené povrchové vody, na průtoky a na batrachofaunu. Studie bude realizována do roku 2025 a je financována z programu „POPFK-NPO“. V roce 2023 probíhala terénní šetření s cílem vybrat sledované mokřady vzniklé bobřími hrázemi na základě parametrů, které umožní objektivní měření průtoků a kvality vody v dotčených tocích (tj. jeden vtok a jeden výtok z mokřadu, absence rybníku a mokřadu nad vybraným mokřadem, zemědělsky obhospodařovaná krajina, spíše izolované bobří osídlení).

3.4.2 Vývoj a ověřování technických opatření

V roce 2023 bude pokračovat sledování funkčnosti (i) šesti drénování bobřích hrází v kraji Vysočina, v Jihomoravském kraji, v Plzeňském kraji a (ii) elektrického ohradníku na bobří hrázi v Jihomoravském kraji. Na třech lokalitách byla opatření financována Zoologickou zahradou Brno v rámci jejich projektu „Testování účinnosti opatření pro předcházení konfliktů s bobry - Zapojení českých zoologických zahrad do systému ochrany přírody České republiky“. Dále bude také sledována funkčnost opatření „plovoucí ohradník“ v Českém lese, které zde bylo instalováno v roce 2019. Toto opatření je ve správě RP SCHKO Český les.

Realizace:

V předmětném roce probíhalo sledování funkčnosti výše uvedených opatření. V kraji Jihomoravském dva drény ztratily funkčnost z důvodu zničení neznámou osobou. Dále byly tedy sledovány tři drény v kraji Vysočina a jeden drén v kraji Plzeňském. Elektrický ohradník v Jihomoravském kraji byl ze sledované hráze odklizen, neboť na předmětné místo spadl vzrostlý strom. Opatření „plovoucí ohradník“ v Českém lese přestalo být testováno. Nenašel se subjekt, který by jej převzal do správy.

V roce 2023 byla instalována dvě nová opatření, plovoucí ohradník kolem oplocení vtoku drénu v kraji Vysočina. Instalovaný ohradník má zabránit ucpávání oplocení bobry. Druhé opatření bylo instalováno na bezpečnostní přeliv rybníka, který byl ucpáván bobry. Jednalo se pet láhve navlečené na vodorovném dřevěném trámu. Toto opatření má zabránit ucpávání přelivu bobry a je zobrazováno na informačních materiálech z Bavorska bez uvedení míry jeho účinnosti. Obě opatření byla instalována ve spolupráci se ZOO Brno. Dále byl v kraji Vysočina poprvé instalován do hráze dlouhý 10 m drén po vzoru drénu instalovaných v USA. Krátký drén, který byl v hrázi přibližně jeden rok, s časem ztratil svoji funkčnost tím, že bobři jeho větší část zastavěli do své hráze. Všechna opatření jsou sledována, důležité informace jsou zaznamenávány. Účinnost opatření je obecně lokálně odlišná a bude možné ji vyhodnotit až v dlouhodobém časovém horizontu (řádově roky).

3.5 Výchova a osvěta

3.5.2 Podpora informovanosti veřejnosti

a) Návštěva konfliktních míst na území ČR

Koordinátorem Programu péče budou navštěvována místa závažných konfliktů způsobených bobřím osídlením (zejména vodní díla, rybníky). Orgánům státní správy a samosprávy budou poskytovány dostupné informace v této problematice.

b) Přednášková činnost tématicky zaměřená na bobra evropského, na jeho biologii, ekologii, klíčovou funkci v mokřadních ekosystémech a na Program péče.

c) Publikační činnost

V roce 2023 budou publikovány příspěvky zaměřené na problematiku výskytu bobrů na našem území se snahou akcentovat roli bobrů v mokřadních ekosystémech a pozitivní vliv bobřích hrází na retenci vody v krajině, na ekologický a morfologický stav toků, na kvalitu vody a druhovou rozmanitost.

d) Správa internetových stránek www.zachranneprogramy.cz věnovaných Programu péče o bobra evropského v ČR a stránky záchranných programů a programů péče na Facebooku.

e) Vyjádření pro média – dle potřeby

Realizace:

a) V roce 2023 byly koordinátorem navštíveny konfliktní lokality na území kraje Plzeňského, Středočeského a kraje Vysočina. Jednalo se zejména o řešení závažných situací vzniklých narušením stability vodních děl bobřími norami a zaplavením infrastruktury vzdutím zapříčiněným bobřími hrázemi.

b) V předmětném roce byla problematika bobra evropského prezentována v Jihlavě pro ČSOP (26. 4. 2023), v ZOO Jihlava při premiéře dokumentu AOPK ČR „Bobr – škůdce nebo pomocník“ (7. 9. 2023), v Městském muzeu Ústí nad Labem (9. 11. 2023) a v Praze (20. 2. 2023) – osvětová přednáška pro veřejnost a přednáška pro děti na dvou příměstských táborech v Praze (23. 8. 2023 a 31. 8. 2023).

c) V tomto roce byl v šestém čísle Selské revue (zpravodaj ASZ) publikován článek, „Bobr a dřeviny – okus (proč a kde), možná opatření a finanční kompenzace“

Dále byl v časopise ZOO Hluboká, tzv. Zoonoviny, v únorovém čísle, publikován příspěvek „Dvě tváře bobrů“.

d) V roce 2023 probíhala správa webových stránek Programu péče.

e) V tomto roce byla vydávána vyjádření pro média dle potřeby.

f) V průběhu roku 2023 na RP Vysočina vznikl dokument AOPK ČR „Bobr – škůdce nebo pomocník“, jehož hlavním cílem je poukázat na pozitvní vliv bobřích hrází a návazně vzniklých mokřadů na druhovou rozmanitost a vodní režim v krajině.

Aktualizace Programu péče

V rámci přípravy aktualizace Programu péče budou uskutečněna dvě diskusní setkání. První bude zaměřeno na subjekty, jejichž činnosti se bobří životní projevy dotýkají (správci toků, rybníkáři, správci a majitelé lesů, zemědělci). Druhé bude vnitroagenturní diskusní setkání k problematice výskytu bobrů v ČR. Výstupy setkání by měly přinést informace pro aktualizaci Programu péče, jejímž hlavním cílem je nastavit management bobrů takovým způsobem, aby byla minimalizována konfliktnost jejich výskytu a současně byl v krajině vytvořen prostor pro pozitivní vliv jejich hrází.

První výše uvedené setkání se uskutečnilo 1. 2. 2023 na MŽP v Praze. Dopolední část byla věnována tématu „Bobr a vodní hospodářství“, Jednání se zúčastnil zástupce Povodí Moravy, Povodí Labe, Rybářského sdružení ČR, Českého rybářského svazu, Rybníkářství Pohořelice, MZe, ČZU, NNO Beleco, MŽP a AOPK ČR. Ze strany majitelů rybníky zazněly informace o škodách působených bobry na VD, dále byly vysloveny požadavky na finanční kompenzace těchto škod, plošný odlov bobrů, vyplácení zástřelného a zrušení zákonné ochrany tohoto druhu. Odpolední část byla věnována tématu „Bobr a zemědělství, lesnictví“. Jednání se zúčastnil zástupce Lesů ČR, MZe, ČZU, NNO Beleco, MŽP a AOPK ČR. Bohužel nebyl přítomen zástupce hospodařících zemědělských subjektů. Od správců lesa zazněly informace o problémech lesního hospodaření v kontextu bobrů (okus stromů, problém zákonem stanoveného zalesňování, ovlivnění vodního režimu bobřími hrázemi v polesí Soutok).
Druhé setkání – vnitroagenturní - se uskutečnilo 29. 3. 2023 na AOPK ČR v Praze. Setkání proběhlo hybridní formou a účastnilo se jej 35 pracovníků AOPK ČR. Na jednání byl diskutován zejména pozitivní vliv bobrů na ekologický a morfologický stav toků.

Závěrečné shrnutí

Početnost populace bobrů na území ČR narůstá, což je možné vyvodit jak z šíření předmětného druhu, tak z odhadu početnosti bobrů v roce 2020. To mj. znamená, že nedochází k eskalaci konfliktnosti výskytu tohoto druhu takovou měrou ilegálního odlovu, která by ovlivnila dynamiku druhu. Socioekonomickou akceptancí bobrů, která je cílem Programu péče, je přijatelnost tohoto druhu mj. pro hospodařící subjekty a pro veřejnost. Výše uvedené setkání na MŽP (1. 2. 2023) u zúčastněných, jejichž hospodaření v krajině je ovlivňováno životními projevy bobrů, ukázalo jednoznačně převažující negativní postoj k bobrům s požadavky na jeho plošnou regulaci lovem. Jaké je reálné veřejné mínění by musel osvětlit plošný sociologický výzkum. Nicméně toto mínění je ovlivňováno zprávami z médií, kdy zprávy o aktivitách a přítomnosti bobrů jsou v převážné většině negativní. Negativní postoj k bobrům různých složek společnosti je zčásti zapříčiněn následujícími nedostatky v realizaci Programu péče: nedostatečná osvěta, absence poradenských služeb, absence celostátní plošné podpory preventivních opatření (nízkonákladových, ale také opatření pro zabezpečení VD), ne zcela optimálně fungující kompenzace škod v režimu z. č. 115/2000 Sb. (administrativní složitost a finanční podhodnocenost kompenzovaných nelesních dřevin) a nefungující legální eliminace bobřího osídlení v případě závažných konfliktů. V kontextu výše uvedeného, pro zlepšení dosažitelnosti informací o řešení problematických situací, je záměrem v dohledném časovém horizontu vytvořit komplexní webové stránky, které budou cíleně informovat jak o řešení konfliktů, tak stejnou měrou o pozitivech spjatých s bobřími hrázemi.

"Financováno Evropskou unií. Údaje a informace zveřejněné v tomto vyhodnocení realizačního projektu vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, nikoliv Evropské unie ani CINEA. Evropská unie ani CINEA nejsou odpovědni za jakékoliv použití informací, které toto vyhodnocení realizačního projektu obsahuje."